
Een stad als symbool. De herwaardering van de Chicago School in de sociologie

Lodewijk Brunt

Krijgen sociologen een blik van herkenning op het gezicht als de zogenaamde 'Chicago School' ter sprake wordt gebracht?¹ Volgens Kroes (1990: 56) is dat inderdaad het geval. De Chicago School vormt zijns inziens een belangrijk hoofdstuk in de geschiedenis van het vak en heeft er een onuitwisbare stempel op gedrukt. Heeft Kroes gelijk? In deze bijdrage laat ik zien dat deze vraag niet zonder meer met ja of nee kan worden beantwoord. Het hangt er maar van af wat je onder de Chicago School wilt verstaan en welke produkten je voor ogen hebt. Zoals nog zal blijken is dat een omstreden kwestie. Het begrip 'school' wordt op uiteenlopende manieren gebruikt in de wetenschap. Dat geldt zeker voor de Chicago School, een aanduiding die overigens betrekkelijk recent in omloop gekomen is. Het is dus de vraag wat de blik van herkenning precies betekent. Ik zal laten zien dat zich in de loop van de jaren een ingrijpende verandering heeft voltrokken in de waardering van de Chicago School.

Kroes slaat bovendien de plank mis met zijn bewering dat de kennis over de Chicago School exclusief aan sociologen is voorbehouden. 'De Chicago School is ingelijfd in de ideeëngeschiedenis van de sociologie', zegt hij. 'Zij is gaan behoren tot het afgedaald privé-domein van sociologen en daardoor wat onttrokken geraakt aan het zicht van anderen' (Kroes, op. cit.). Het tegendeel is eerder waar, meen ik. Datgene wat hij zo in de Chicago School zegt te waarderen – de levensechte beschrijving van een dynamische stedelijke samenleving – lijkt door veel sociologen vergeten te zijn, terwijl vertegenwoordigers van andere disciplines daar juist door gegrepen worden.

In dit artikel breng ik de herwaardering van de Chicago School in kaart. Zoals zal blijken heeft het begrip 'herwaardering' in de context van mijn betoog een dubbele bodem. Ik gebruik het woord op een oneigenlijke manier door er zowel de letterlijke als de figuurlijke betekenis aan te verbinden. Ter inleiding stel ik eerst de sociologiebeoefening aan de jonge Universiteit van Chicago aan de orde en ga ik in op de kwestie van schoolvorming. Aan de hand hiervan laat ik zien dat de geschiedenis van de sociologie in de loop der jaren herschreven is en hoe de betekenis van de Chicago School daardoor veranderd is.

1. Stadsuniversiteit

De stedelijke groei die zich in de negentiende-eeuwse Verenigde Staten voordoet is spectaculair. Aan het begin van de eeuw tellen de vier grote steden aan de oostkust – New York, Boston, Philadelphia en Charleston – gezamenlijk niet veel meer dan zo'n honderdvijftigduizend inwoners, maar dit verandert snel en dramatisch. Tussen 1820 en 1860 neemt de bevolking van New York toe van ruim honderdduizend naar achthonderdduizend, die van Philadelphia van omstreeks zestigduizend naar zeshonderdduizend.² De groei van Chicago slaat alles. Tot diep in de jaren dertig is de stad niet veel meer dan een handelspost, maar met de aanzwellende trek naar het Westen krijgt ze vanaf het midden van de eeuw het karakter van een 'boom city'. Chicago ontpopt zich in razend tempo tot het belangrijkste economische centrum van het Amerikaanse binnenland. Een aantal omstandigheden draagt daaraan bij.³ Door de kolonisering van het prairiegebied in het nieuwe Westen fungeert de stad als opslag- en overslagplaats voor een toenemende agrarische productie, met name hout en graan.

Vervolgens komt er een gigantische vleesverwerkende industrie tot ontplooiing, de stad is lange tijd het grootste slachthuis ter wereld.⁴ In verband hiermee groeit er in Chicago een omvangrijke industrie van landbouwwerktuigen en -machines. In de wereldberoemde fabrieken van Cyrus McCormick worden revolutionaire oogstmachines ontwikkeld. De machine voor het oogsten van katoen zal in het begin van de twintigste eeuw de emigratie van zwarte *sharecroppers* uit het gebied van de Mississippi-delta op gang brengen.⁵ Chicago is vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw tevens een van de meest vooraanstaande centra van staalfabricage, de zetel van US Steel en Bethlehem. Vervolgens kan de stad worden beschouwd als het belangrijkste congrescentrum van het land en ten slotte, nauw samenhangend met de eerder genoemde omstandigheden, als het knooppunt van het Amerikaanse spoorwegverkeer. In 1856 is Chicago verbonden met de tien belangrijkste spoorlijnen die in totaal drieduizend mijl rails omvatten. Per dag arriveren er in die tijd zo'n 60 passagierstreinen en 40 goederentreinen. In 1864 wordt Chicago aangesloten op de *Union Pacific*-lijn die de oostkust en de westkust met elkaar verbindt.

De bevolkingstoename is ongekend. In 1840 bevat de bescheiden vestiging aan de monding van de Chicagorivier een paar duizend inwoners, vijftig jaar later bevindt zich daar de tweede stad van de Verenigde Staten met een bevolking van meer dan een miljoen. En Chicago blijft groeien, tot 1930 komen er in de stad ieder decennium omstreeks een half miljoen mensen bij. Ze stromen toe uit alle uithoeken van de wereld. Aanvankelijk vooral uit Duitsland en Ierland, later uit Oost-Europa, Scandinavië, Zuid-Europa en, na de Eerste Wereldoorlog, in toenemende mate uit de streken rond de delta van de Mississippi. In sommige perioden is de vraag naar arbeidskrachten zo overweldigend dat kersverse immigranten, die

's ochtends in de stad aankomen, 's middags al aan de lopende band staan.⁶

In de stad overheersen rauwe, kapitalistische verhoudingen. De grote ondernemers hebben het voor het zeggen, iedere poging van arbeiders om zich te organiseren wordt in de kiem gesmoord.⁷ De sfeer van 'ieder voor zich' laat ruimte voor criminaliteit en corruptie. Als de journalist Lincoln Steffens in 1904 zijn befaamde *The Shame of the Cities* publiceert, wijst hij erop dat de stad geregeerd wordt door een onzalige coalitie van politiecommissarissen en topmisdadigers.⁸ De enige sectoren met een perfecte organisatie zijn de prostitutie en het gokwezen.

'Yes, Chicago', luidt de bekende karakterisering van deze *muckraker*, 'first in violence, deepest in dirt... the "tough" among cities, a spectacle for the nation.'

Desondanks, of misschien wel als gevolg daarvan, is het lokale chauvinisme in bepaalde kringen sterk. Chicago moet en zal de grootste en belangrijkste stad van de Verenigde Staten worden en de verlichte burgerij zet zich met hart en ziel in tegen alle misstanden die worden toegeschreven aan de snelle groei van de stad. Deze trots, die grenst aan opschepperij, ligt ook ten grondslag aan het streven om in de stad de allerbeste universiteit van het land te stichten.⁹

Geld speelt geen rol. In 1857 wordt voor het eerst een universiteit opgericht, maar deze blijft kort bestaan en gaat aan financieel wanbeheer en conflicten ten onder. In de jaren tachtig wordt opnieuw een initiatief genomen, gedragen door een aantal van de meest vooraanstaande zakenlieden van de stad en een verzameling van, vooral doopsgezinde, predikanten. Een centrale rol wordt gespeeld door gefortuneerde ondernemers als John D. Rockefeller Sr., Marshall Field en William B. Ogden, die niet alleen hun organisatietalenten inzetten, maar eveneens enorme geldbedragen.¹⁰

De eerste president van de Universiteit van Chicago, William Rainey Harper, reist naar Duitsland om zich te oriënteren op de daar gevestigde universiteiten. Hij maakt van de gelegenheid gebruik om boeken aan te schaffen voor de nieuw op te zetten Universiteitsbibliotheek. In Berlijn bezoekt hij de firma Calvary, een bekend adres voor wetenschappelijke literatuur. Harper besluit na een korte inspectie de hele voorraad aan te schaffen, meer dan honderdduizend banden. Binnen een jaar nadat de Universiteit van Chicago in 1890 is opgericht, beschikt de bibliotheek over een kwart miljoen banden en is daarmee de belangrijkste van haar soort in de Verenigde Staten. Geld speelt blijkbaar geen rol.

De '*civic pride*' leidt tot de overtuiging dat het beste nog niet genoeg is, maar ook dat het onderwijs en het onderzoek vooral gericht moeten zijn op de plaatselijke omstandigheden. Tussen de hervormingsbewegingen in de stad en de universiteit bestaan nauwe banden, een groot deel van de universitaire docenten maakt deel uit van zulke bewegingen, of houdt zich bezig met het bestuderen van de toestanden die volgens de hervormers aangepakt dienen te worden.¹¹ De Universiteit van Chicago is de eerste decennia van haar bestaan een typische 'stadsuniversiteit', die

midden in het stedelijke leven staat en een actieve rol speelt bij de bestudering, sturing en verandering daarvan. President Harper heeft de universiteit naar Duits voorbeeld gemodelleerd: de wetenschappelijke vorming is niet gericht op een encyclopedisch ideaal, maar op de creativiteit en zelfstandigheid van wetenschappelijke onderzoekers. Docenten zijn op de eerste plaats 'vorsers', geen 'lesboeren', en hoogleraren geven in principe alleen college aan gevorderde studenten. Het verrichten van onderzoek is synoniem met het publiceren van de resultaten; nog voordat de eerste student is ingeschreven, beschikt de Universiteit van Chicago over een eigen uitgeverij.

Sociologie. Bij deze opzet past een sterke sociaal-wetenschappelijke inslag. De Universiteit van Chicago is een van de eerste universiteiten ter wereld waar een volwaardige opleiding sociologie (en antropologie) van start gaat. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van Albion Small, die van 1892 tot 1924 voorzitter is van het instituut, waar de sociologen en antropologen zijn samengebracht.

Wat voor de universiteit als geheel geldt, gaat ook op voor de afdeling van Small. De sociologen hebben een scherp oog voor wat zich in de stad afspeelt, daarbij ongetwijfeld mede gestimuleerd door de locatie van de universiteit, vrijwel aan de grens van *Packington*, het conglomeraat van etnische enclaves dat het woongebied vormt van de arbeiders in de vleesverwerkende industrie.¹² Hun empirische gerichtheid wordt gevoed door de traditie van de *social explorers*, de *muckrakers*, en de *social survey*-beweging.¹³ Maar ook hebben ze op een directe manier allerlei contacten 'in het veld'. Een voorbeeld is de warme relaties die onderhouden worden met de roemruchte '*clap doctor of Chicago*', Ben Reitman, die fungeert als vraagbaak en bemiddelaar met het oog op contacten in de wereld van dieven, zwervers, prostituées, verslaafden en ander 'ongeregeld volk'. Op hun beurt treden de sociologen regelmatig op als forumleden of sprekers bij de cursussen die Reitman organiseert in zijn 'zwerversuniversiteit'.¹⁴

In de wintermaanden is Chicago de pleisterplaats voor vele duizenden hobo's, de zwerende arbeidersbevolking die in haar levensonderhoud voorziet door van oogst naar oogst te trekken, te werken in houthakkerskampen en in mijnbouwprojecten. Reitman heeft jarenlang deel uitgemaakt van deze wereld nadat hij als klein jongetje van huis is weggelopen. Een weldoener stelt hem op latere leeftijd in staat medicijnen te studeren en Reitman vestigt zich als arts in Chicago, waar hij een kring van nogal exotische patiënten om zich heen verzamelt. Hij blijft zich het lot van de 'verworpenen der aarde' aantrekken en in een poging hen op te heffen organiseert hij in een onooit gebouwtje in de West-Side het zogenaamde '*Hobo College*', waar 's winters onderwijs wordt verzorgd en waar allerlei faciliteiten aanwezig zijn, waaronder een boekenkast met afleggetjes uit de openbare bibliotheek. Docenten zijn uit de kring van hobo's zelf afkomstig, de leerstof is uit het leven gegrepen. De 'Koning der Zwendelaars' geeft les over het verschijnsel geld en er zijn cursussen over 'hoe te overleven zonder voedsel' en 'de omgang met waakhonden'. Als gastsprekers worden daarnaast dikwijls sociologen van de Universiteit van Chicago uitgenodigd. Ze vertellen over de stad en de ontwikkelin-

gen die zich daar voordoen. Vooral bij forumdiscussies gaat het er soms warm aan toe. Als er flink gedronken is, mondt een academische discussie dikwijls uit in een stevige knokpartij waarbij de flessen door de collegezaal vliegen.

Bulmer (1984) noemt een aantal redenen van organisatorische aard dat kan verklaren waarom de sociologiebeoefening in Chicago tot zo'n prominente positie uitgroeit. De sociologen profiteren van de welwillendheid die tegenover de jonge universiteit aan de dag wordt gelegd door de plaatselijke elite. Maar daarnaast maakt de gedrevenheid van Harper en Small een 'vliegende start' mogelijk. Ten eerste beschikken de sociologen via de *University of Chicago Press*, en in het bijzonder het *American Journal of Sociology*, over uitstekende publikatiemogelijkheden. Ten tweede spelen zij een prominente rol bij de oprichting en het bestuur van de *American Sociological Society*, de nationale beroepsvereniging. Ten derde ontpoppen zich verschillende medewerkers van het Sociologisch Instituut als briljante docenten. Vooral Robert E. Park, die ten tijde van de Eerste Wereldoorlog wordt aangesteld, wordt door studenten op handen gedragen. Ten vierde is er door de nadruk op teamwork sprake van een grote betrokkenheid bij wat er op het gebied van onderwijs en onderzoek gebeurt. Ten vijfde krijgt deze betrokkenheid ondersteuning in de vorm van allerlei institutionele arrangementen. Er bestaan diverse hecht georganiseerde clubs voor studenten.¹⁵ De studentenbevolking is over het algemeen uitzonderlijk gemotiveerd. Het betreft mensen die doelbewust op het nieuwe vak afkomen, terwijl ze veelal de nodige levenservaring hebben opgedaan in verschillende maatschappelijke sectoren; na de Eerste Wereldoorlog trekt de studie sociologie nogal wat oorlogsveteranen en anderen die vanuit een duidelijke maatschappelijke bewogenheid op de studie afkomen. Voor informele ontmoetingen is de *Sociology Club* opgericht, waar alleen docenten en gevorderde studenten lid van kunnen zijn; de *Society for Social Research* is een permanent colloquium over empirisch onderzoek en geeft een informatiebulletin uit voor staf en studenten; het *Summer Institute*, de 'zomeruniversiteit', biedt de gelegenheid om het contact met afgestudeerden te onderhouden; op speciale avondcolleges komen studenten in contact met mensen 'uit het veld', zoals bij voorbeeld Ben Reitman, en met journalisten en schrijvers die op hun manier bezig zijn met 'sociologisch' onderzoek.¹⁶ De nationale vereniging van oud-Chicagostudenten, ten slotte, bevordert contacten door middel van regelmatige bijeenkomsten en mededelingenblaadjes. Tot op de dag van vandaag wijzen Amerikaanse sociologen erop dat de studie aan de Universiteit van Chicago iets 'bijzonders' is, die een band voor het leven schept. Op de zesde plaats kan worden verwezen naar het voortreffelijke documentatiesysteem dat voor studenten en onderzoekers van het instituut beschikbaar is. De *Social Base Map*, bij voorbeeld, bevat de meest recente gegevens over meer dan driehonderd buurten in de stad. Bovendien worden er voor eigen gebruik verschillende handboeken samengesteld over speciale onderzoeksmethoden en -technieken, over de 'case study', de historische methode, participerende observatie en over statistische

bewerkingen van sociologische gegevens. Ten slotte is er sprake van een nauwe interdisciplinaire samenwerking, vooral tussen sociologen en antropologen. Pas in 1929 vindt er een institutionele splitsing plaats tussen deze twee vakken.

Tijdens de eerste decennia van de twintigste eeuw voltrekt zich in de Amerikaanse sociologie een ingrijpende verandering: filosofisch getinte bespiegelingen over de voortgang van de menselijke beschaving maken plaats voor empirisch onderzoek uit de eerste hand. De sociologie verkrijgt daardoor zowel wetenschappelijke als maatschappelijke respectabiliteit. Steeds meer opdrachtgevers, ook van buiten de academische sfeer, gaan ertoe over om sociologisch onderzoek te financieren. Bij deze transformatie loopt de sociologie in Chicago voorop.¹⁷ Met welke maatschappelijke verschijnselen houden de sociologen zich bezig? Wat houdt het vak in? Hoe gaan de sociologen te werk? Is er sprake van schoolvorming?

2. School

Mede met het oog op zulke vragen heb ik onlangs de voorraad algemene sociologische inleidingen en handboeken uit de bibliotheek van het Sociologisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam geraadpleegd. Het gaat in totaal om 74 exemplaren.¹⁸ Wat is er over de sociologiebeoefening te Chicago in deze boeken te vinden?

Het eerste resultaat van mijn speurwerk is misschien het meest opmerkelijk in het licht van wat je op grond van de uitspraken van Kroes zou verwachten. Behoort de Chicago School tot het 'afgedaalde privé-domein' van de sociologen? Nee. Iemand die op zoek is naar gegevens over de sociologiebeoefening te Chicago heeft een gerede kans dat hij in de sociologische handboeken en inleidingen ... niets vindt! Omstreeks éénderde van de bestudeerde geschriften bevat geen enkele aanwijzing over Chicago. Het tweede resultaat, ontleend aan de vijftig boeken waarin wel aandacht wordt besteed aan de sociologiebeoefening te Chicago, betreft de kwestie van de schoolvorming. Daarvan is, zoals gezegd, pas betrekkelijk recent sprake. De eerste verwijzing naar het begrip Chicago School kom ik tegen in een Amerikaanse inleiding uit 1950 (*Human Society*, door K. Davis). Van ruim tien jaar later dateert de eerste verwijzing in een Nederlands handboek, deze is van de hand van de sociaal-geograaf W.F. Heinemeyer in de bundel *Wegwijzer in de sociologie* (1963), onder redactie van J. van Hessen en anderen. In de inleidingen uit de periode daarvoor wordt wel melding gemaakt van individuele Chicago-sociologen als Robert Park, Ernest Burgess, William Thomas en Florian Znaniecki, of van Chicago als een centrum van sociologiebeoefening, maar het bestaan van een sociologische 'school' wordt niet opgemerkt. Er is blijkbaar enige afstand nodig om de contouren van een school te kunnen ontwaren, maar misschien is het typerend voor naoorlogse generaties sociologen dat er belang wordt gehecht aan het verschijnsel van schoolvorming. Dat geldt zeker voor de periode na het eind van

de jaren zestig, als er sprake is van de zogenaamde 'crisis in de sociale wetenschappen' en er een sterke opleving te bespeuren is van de 'sociologie van de sociologie'. Ik kom hier later op terug.

Het derde resultaat betreft de karakterisering van het soort sociologie dat te Chicago wordt beoefend. Daarover bestaat bij de auteurs geen eenstemmigheid. Voor zover ze zich uitlaten over deze vraag, komen ze met een uiteenlopende reeks van aanduidingen. De Chicago-sociologie zou gekenmerkt worden door aandacht voor de 'ecologie van de stad', een reeks specifieke 'onderzoeksmethoden', het verrichten van 'community studies', 'stadsonderzoek' zonder meer of onderzoek naar de 'schaduwkanten van de stad' in het bijzonder, een 'empirische oriëntatie', het verrichten van 'descriptieve studies' of van 'journalistieke studies met weinig theoretische diepgang'. Wat is er nu eigenlijk ingelijfd in de ideeëngeschiedenis van de sociologie? Het vierde resultaat heeft betrekking op de accentverschillen die zich in de loop der jaren manifesteren. Met name vanaf het eind van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig is duidelijk waar te nemen dat de Chicago-sociologie, zoals beschreven in handboeken en inleidingen, een andere identiteit krijgt aangemeten. Ik kom daarop uitvoeriger terug in de volgende paragraaf.

Harvey (1987) wijst erop dat het begrip school in de sociologische literatuur een veelvoud van betekenissen heeft. Soms wordt er een groep geleerden mee bedoeld met eenzelfde perspectief, stijl, benadering, theorie of onderwerpkeuze, die zich in een bepaald tijdvak op een bepaalde locatie bevindt. De Amsterdamse 'school' van de sociografie uit de jaren dertig en veertig zou daar een voorbeeld van kunnen zijn. Maar er kan ook verwezen worden naar verschillende generaties geleerden die allen aan dezelfde instelling verbonden zijn (geweest), zoals bij voorbeeld de *Frankfurter Schule*. Voorts wordt er de groep aanhangers van een bepaalde (klassieke) socioloog mee aangeduid, zoals de 'Eliaten', de volgelingen van Norbert Elias. Of het begrip school wordt gebruikt voor de aanhangers van een bepaalde theoretische stroming, zoals de structureel-functionalisten. Een school kan eveneens worden gevormd door degenen die zich in een bepaalde denktraditie bewegen, zoals de aanhangers van het marxisme. Ten slotte worden nationale groepen sociologen wel aangeduid als scholen, zoals de 'Franse school'. Harvey laat zien dat auteurs van handboeken en inleidingen zelden of nooit duidelijk maken wat ze precies onder een school verstaan als ze dat begrip gebruiken. Er wordt slordig mee omgesprongen, het gaat vaak om een willekeurige selectie van kenmerken die 'typerend' worden geacht voor een school en om een even willekeurige selectie van de vertegenwoordigers ervan. Wat wordt er bedoeld als we het hebben over de Chicago School?¹⁹

Harvey toont aan dat er twee elementen naar voren springen in de manier waarop het begrip Chicago School doorgaans wordt gebruikt. Op de eerste plaats wordt er een historische groep mee aangeduid. Daarin zijn verschillende variaties te ontdekken. Men bedoelt er de belangrijkste docenten mee uit de jaren twintig en der-

tig, met name Park en Burgess. Of men heeft er verschillende generaties Chicago-sociologen mee voor ogen: de eerste generatie (Small en Henderson) tot 1914; de tweede generatie (Thomas, Park, Burgess) van 1914 tot halverwege de jaren dertig (Park gaat in 1934 met emeritaat); de derde generatie die bestaat uit de leerlingen van de voorafgaande (Blumer, Wirth, Hughes) en de vierde generatie die bestaat uit de leerlingen van de derde generatie (Becker, Goffman, Strauss, Davis). Soms komt er nog een vijfde generatie ter sprake, die van de zogenaamde 'neo-Chicagoans', de vooral in Californië gevestigde stadsetnografen, overwegend leerlingen van Goffman en Davis (John Lofland, Lyn Lofland, John Irwin, Sherri Cavan, Jaqueline Wiseman en anderen). Over deze laatste generatie kom ik nog te spreken. Ten slotte wordt er soms over de Chicago School gesproken met verwijzing naar de 'gouden tijd' in Chicago, tussen 1914 en 1934, toen de sociologiebeoefening op haar hoogtepunt was en nog niet naar de kroon werd gestoken door latere concurrenten als Harvard (Talcott Parsons) en Columbia (Robert Merton).²⁰

Op de tweede plaats wordt met 'school' bedoeld op een 'gemeenschap', een netwerk van sociologen met een duidelijke leidersfiguur, een betrekkelijk uniforme benadering van de sociale werkelijkheid en het gebruik van een duidelijk afgebakend begrippenapparaat (successietheorie, zonering van de stad, sociale werelden, sociale desorganisatie) en gedeelde thema's van onderzoek (immigranten, criminaliteit, massacommunicatie).

Mythen. Het bezwaar van deze perspectieven is de willekeur die eraan ten grondslag ligt. Als het gaat om de historische benadering is het vaak niet duidelijk op grond waarvan sommige vertegenwoordigers wel worden genoemd en anderen niet. Als de nadruk ligt op een gemeenschap wordt deze op basis van een willekeurige selectie van begrippen, benaderingswijzen en thema's afgebakend. Op die manier, aldus Harvey, worden mythen geschapen en in stand gehouden. Een bekende mythe over de sociologiebeoefening te Chicago is dat hier de methode van de participerende observatie zou zijn uitgevonden en in praktijk gebracht. In feite is daar geen sprake van. Het is juist opmerkelijk hoe 'afstandelijk' van karakter het sociologische onderzoek soms is. Thomas schrijft er bij voorbeeld zelfs voor terug om in het kader van zijn voorbeeldige studie naar de positie van Poolse immigranten in Chicago de betrokkenen te onderwerpen aan vraaggesprekken. Een dergelijke 'directe' aanpak is hem veel te suggestief en hij beperkt zich tot 'unobtrusive' onderzoeksmateriaal, gegevens die buiten de context van de studie tot stand gekomen zijn, zoals brieven en dagboeken, berichten uit de krant, rechtbankverslagen of interviews met mensen die beroepsmatig met Poolse immigranten te maken hebben.²¹ Park is daarentegen een groot voorstander van directere methoden van materiaalverzameling, door hem bij voorkeur 'nosing around' genoemd.²²

Een andere mythe heeft betrekking op de Chicago-sociologie als bakermat van de stadssociologie. Dit sociologische specialisme zou hier voor het eerst bedacht

en uitgewerkt zijn. Maar in de praktijk hebben de sociologen te Chicago zich op dit gebied verregaand laten inspireren door de theoretische geschriften van onder anderen Georg Simmel en de onderzoekspraktijk van Britse onderzoekers als Seebohm Rowntree en Charles Booth. Bij deze laatste zijn de contouren van de successietheorie bij voorbeeld al overduidelijk aanwezig.²³

Wat is mythe en wat werkelijkheid als we spreken over de Chicago School? De laatste jaren hebben verschillende auteurs geprobeerd om de Chicago School scherper in kaart te brengen, mede op grond van een grondige studie van allerlei onbekend archiefmateriaal. Bulmers poging (Bulmer 1984) is het meest bekend. Een school wordt volgens hem gekenmerkt door een stichter of leider, veelal een dominerende persoonlijkheid die door zijn gedachtengoed, dat in bepaalde opzichten afwijkt van wat op dat moment in het vak normaal geacht wordt, en dat bedoeld is om het vak te vernieuwen, aanhangers weet te rekruteren. Kenmerkend is voorts een institutionele context, doorgaans een academische instelling gesitueerd in een grote stad. Via een tijdschrift of andere media wordt de 'boodschap' aan een groter publiek verkondigd. Het gaat dus om méér dan alleen enkele voor-
aanstaande geleerden die werkzaam zijn op een prestigieus instituut. Een school '... impliceert het bestaan van op elkaar afgestemde wetenschappelijke activiteiten, die door het werk van één of meer leidende figuren worden geïntegreerd' (Bulmer 1984: 2). De leiders van de Chicago School zijn Park en Thomas, aldus de auteur, zij dragen de verantwoordelijkheid voor de typische menging van nauwgezet empirisch onderzoek met meer algemene ideeën over de menselijke samenleving, de integratie van onderzoek en theorie. De 'klassieke' studie, die het gedachtengoed van de Chicago School het best symboliseert, is *The Polish Peasant in Europe and America*. Dit boek, aldus nog steeds Bulmer, '... markeert de opkomst van de Chicago sociologie tot een positie van nationaal en internationaal leiderschap' (Bulmer 1984: 3). Deze periode van leiderschap heeft geduurd tot aan het vertrek van Park, omstreeks de helft van de jaren dertig.²⁴ Daarna is Chicago ingehaald door andere sociologische centra.

Bulmer legt de nadruk op formele criteria: het leiderschap, de infrastructuur en de financiële basis van de school, de institutionele bindingen en de onderlinge communicatie, de publikatiemedia, de aanhangers en de studenten. Van een specifiek onderzoeksprogramma, met duidelijk afgebakende onderwerpen en een karakteristieke manier van werken, is zijns inziens niet of nauwelijks sprake. De sociaal-wetenschappelijke faculteit van de Universiteit van Chicago herbergt een gemeenschap van geleerden die op zoek is naar de 'beste' theoretische en methodologische perspectieven die voorhanden zijn, geen enkele benadering is overheersend. De sociologische stijl is gevarieerd en eclectisch, de grote kracht van de Chicago-sociologie ligt in de diversiteit. Bulmer is er vooral op uit om deze diversiteit te laten zien en slaagt daar voortreffelijk in.

Toch is zijn benadering nogal onbevredigend. De sociologen in Chicago heb-

ben in hun 'gouden tijd' dus blijkbaar een gebouw, enkele hoofdmeesters, geld, een tijdschrift, leerlingen, allerlei clubs en wat al niet, maar is dat inderdaad voldoende om van een school te spreken? Doet het er niet toe dat het lesprogramma weliswaar van hoge kwaliteit is, maar verder zo'n beetje van alles en nog wat inhoudt?

Stadsstudies. Het 'lesprogramma' staat wel centraal bij de studie van Lindner over de Chicago School (Lindner 1990) en hij komt, mede op grond van nog niet eerder bestudeerde gegevens, tot afwijkende conclusies. Als er sprake is geweest van schoolvorming onder de sociologen van Chicago, heeft dat niet betrekking op het gehele door Bulmer bij de beschouwing betrokken sociologische bedrijf in de jaren twintig en dertig. We kunnen eerder spreken van een 'school binnen de school', en wel de groep docenten en studenten die Park als hun leidsman beschouwen en die verenigd worden door een concreet en duidelijk afgebakend programma van onderzoek. Lindner denkt in dit verband, mijns inziens terecht, niet zozeer aan *The Polish Peasant in Europe and America*, maar aan Parks 'manifest' *The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the City Environment*, dat in 1915 wordt gepubliceerd in het *American Journal of Sociology*. Park onderscheidt vier 'hoofdstukken' in het door hem voorgestelde onderzoek: het stadsplan en de lokale organisatie; de economische organisatie en de morele orde; secundaire relaties en de sociale controle; het temperament en de stedelijke omgeving. Uitvoerig licht hij het belang van deze verschillende gebieden toe en hij geeft op basis van een reeks indringende vragen de richting aan waarin het onderzoek zich moet bewegen. Wat we hier treffen is de blauwdruk voor de ontwikkeling van een volwaardige stads sociologie. 'Het schoolkarakter van de Chicago sociologie staat alleen al met dit geconcentreerde onderzoeksprogramma vast', aldus Lindner (1990: 98). De auteur laat vervolgens zien hoe Park zo'n twintig jaar lang rusteloos in de weer geweest is om dit programma te verwezenlijken. Hij doet dit in de stijl van een journalist, wat Lindner overigens allerm minst als een diskwalificatie beschouwt.

Op latere leeftijd heeft Park het belang van zijn journalistieke achtergrond volmondig erkend. Hij geeft te kennen dat het manifest is voortgekomen uit zijn jarenlange praktijk als stadsverslaggever bij verschillende kranten. In 1993 schrijft hij onder andere het volgende in het huisorgaan van de *Society for Social Research* (Lindner 1990: 142, 143; Bulmer 1984: 91):

'Sociology after all, is concerned with problems in regard to which newspaper men inevitably get a good deal of first hand knowledge. Besides that, sociology deals with just those aspects of social life which ordinarily find their most obvious expression in the news and in historical and human documents generally. One might fairly say that a sociologist is merely a more accurate, responsible, and scientific reporter.'²⁵

Terwijl Bulmer (1984: 91) bij deze passage aantekent dat men zich geen al te overdreven voorstelling moet maken van de journalistieke invloed op de werkwijze van Park en zijn studenten, legt Lindner er juist de nadruk op dat de stads-sociologische Chicago School zonder deze journalistieke invloed niet te begrijpen valt. Wat Park zijn studenten voorschrijft is een journalistieke ethiek: sociologische onderzoekers moeten steeds de – moeilijke – verbinding tussen invoelingsvermogen en objectiviteit, tussen distantie en betrokkenheid, voor ogen houden. Lindner (1990: 114, 115) laat zien dat vooral de befaamde reportages die omstreeks de eeuwwisseling door de ‘*muckrakers*’ zijn vervaardigd, voor de sociologen van de Chicago School een hoge standaard hebben gezet. Tegenover het persoonlijke verslag van Josiah Flynt over zwervers (*Tramping with the Tramps*) staat Andersons studie over *The Hobo*; tegenover *The Spirit of the Ghetto* van Hutchins Hapgood staat *The Ghetto* van Wirth; tegenover Jacob Riis’ *How the Other Half Lives* staat Zorbaughs *The Gold Coast and the Slum*. En zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen. De studies van de Chicago-sociologen hebben een journalistieke inslag voor zover het de presentatie van het materiaal betreft. Ze zijn toegankelijk en goed geschreven. Sommige onderzoeksverslagen (Zorbaugh 1929) hebben bovendien een hoog literair gehalte. Maar anders dan wat bij journalisten gebruikelijk is, streven de sociologen er uitdrukkelijk naar de door hen bestudeerde verschijnselen omstandig te verklaren. Ze proberen verbanden te leggen met meer algemene ontwikkelingen die zich in de stedelijke samenleving voordoen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van doorgaans nogal bescheiden theoretische noties, met name de etnische successie die zich te Chicago voordoet en de sociale segregatie en desorganisatie die daar het gevolg van zijn. Soms zijn de theoretische inzichten verrassend origineel. Een voorbeeld is te vinden in Thrashers onderzoek naar jeugdbendes (Thrasher 1927), waarin vooruitgelopen wordt op de veel later onder antropologen populair geworden theorieën over ‘liminaliteit’. Een centraal thema is de invloed van sociale ontwikkelingen op menselijke individuen: persoonlijkheden, temperamenten en karakters, individuele manieren van denken en doen, worden gevormd door maatschappelijke omstandigheden. De materiaalverzameling is weinig dogmatisch, gegevens worden uit uiteenlopende bronnen geput. De werkwijze is inductief en explorerend. Een sterke nadruk ligt op directe methoden. In Chicago komt bij voorbeeld de *life history* tot bloei, een ideale manier om te laten zien hoe individuen worden ‘bepaald’ door sociale krachten. Iemand komt niet tot criminaliteit omdat hij ‘slecht’ is, maar omdat hij deel uitmaakt van sociale verbanden die hem daartoe aanzetten (zie onder anderen Shaw 1931 en Sutherland 1937).

Park fungeert in Chicago als ‘onderzoeksimpresario’, als ‘*captain of inquiry*’, en vertoont alle trekjes die je van een chef van de stadsverslaggeverij verwacht: studenten worden de straat op gestuurd met duidelijke opdrachten en hun teksten worden ingrijpend door Park geredigeerd. Zelf verricht Park weinig onderzoek, maar de talrijke voorwoorden in het werk van zijn leerlingen zijn te beschouwen

als typische hoofdredactionele commentaren. Hij wordt gekenmerkt door een onblusbare nieuwsgierigheid en is geneigd om overal 'zijn neus in te steken', zoals hij het zelf gewoonlijk uitdrukt. Bij de habitus van de redactiechef horen ook zijn cynisme en zijn luid voorgedragen afkeer van 'do-gooders' en welzijnswerkers. Ter gelegenheid van zijn afscheid wordt er een anoniem studentengedicht voor Park vervaardigd (Lindner 1990: 136-140), waarin hij ten tonele wordt gevoerd als een 'tramper through cities', 'a man of the senses', 'the teller of stories' en de 'writer of introductions'.

'(...) You are the writer of introductions:
Like the architect of a building
Who does not himself
Lay the brick on the mortar,
But who knows the meaning
Of basic design or method,
So you present a study
Of friend or colleague –
You write the introduction:
Better, oft-times, than the book itself,
A finished essay,
Suggesting approach or direction! (...)'.
'

Wat uit het lange gedicht naar voren komt, afgezien van de grote warmte voor Parks imponerende persoonlijkheid, is een portret van Park als vernieuwer, die zijn tijd vooruit is. Het is opmerkelijk dat weinig studenten van Park 'op eigen kracht' in staat zijn het niveau te halen dat ze onder zijn leiding bereiken.²⁶ Ook Bulmer geeft aan, ondanks de door hem benadrukte institutionele omstandigheden, dat de bloeitijd van Chicago afloopt als Park vertrekt.²⁷

Verslaggeverij. Aan de hand van de lijst van proefschriften en doctoraalscripties die in de besproken periode van de Chicago-sociologie zijn vervaardigd, lijkt Lindners visie op de aard en de achtergronden van de Chicago School bevestigd te kunnen worden. Zonder iets af te doen aan de rijke variatie van onderwerpen, de diversiteit, valt er gemakkelijk vast te stellen dat in hoge mate voldaan is aan Parks onderzoeksprogramma. Niet alleen worden tal van aspecten van de stad als zodanig bestudeerd, zoals de grondprijzen, allerlei buurten, winkels, het vermaak, de criminaliteit en stedelijke conflicten, maar ook wordt ruime aandacht geschonken aan afzonderlijke immigrantengroepen en hun aanpassingsproblemen en de verschijnselen van sociale desorganisatie die daarmee samenhangen. Parks nadruk op het belang van communicatie komt uitvoerig aan bod in studies over de sociale aspecten van de telefoon, radio, film, mode, religie, kranten en taal.²⁸

Wat de theoretische oriëntatie en het gebruikte begrippenapparaat betreft, toont Lindner aan dat de zogenaamde 'ecologische benadering' van de Chicago School een verschillende waardering ondervindt bij respectievelijk Park en Burgess. Eco-

logische processen bieden inzicht in de ruimtelijke patronen die het gevolg zijn van (economische) concurrentie tussen verschillende groepen in de stedelijke samenleving. Het in kaart brengen daarvan, via de methode van 'mapping', is eerder de preoccupatie van Burgess dan van Park.²⁹ Voor de eerste is het een doel op zichzelf, voor de laatste is het een hulpmiddel om het decor van het menselijke handelen te schetsen. Voor sociologen en antropologen wordt het volgens Park (1926) pas interessant als de morele orde, de menselijke cultuur en de individuele personen in beeld komen: wat denken en doen mensen zelf en waar komt dit uit voort? In Parks manifest voor de bestudering van de stedelijke samenleving komt het woord 'ecologie' dan ook nauwelijks voor.

Men zou, in navolging van Lindner, twee 'oervormen' van sociaal-wetenschappelijk onderzoek kunnen onderscheiden die in Chicago naast elkaar voorkomen. Ten eerste het 'ingenieursmodel': gericht op de epidemiologische diagnose van de samenleving met behulp van kwantitatieve, 'objectieve', gegevens met als doel de samenleving te hervormen. Ten tweede het 'verlichtingsmodel': gericht op het verwerven van inzicht en begrip voor de achtergronden van het menselijke gedrag door middel van veldwerk en meer directe methoden van materiaalverzameling, met als doel daarvan zo evocatief mogelijk verslag te doen.³⁰ Terwijl Burgess de typische vertegenwoordiger is van de 'social engineering', kan Park worden beschouwd als de verpersoonlijking van de verslaggeverij. In vele gevallen leidt het naast elkaar bestaan van zulke uiteenlopende oriëntaties tot onoplosbare conflicten en tegenstellingen. Tijdens de hoogtijdagen van de Chicago School is er – ondanks het voortdurende gesputter van Park over de tellers en meters en statistici – sprake van een evenwichtige combinatie, gebaseerd op wederzijdse bevruchting en onderling respect.

Lindners visie op de Chicago School is misschien beperkter dan de zienswijze van Bulmer, maar door de incorporatie van Parks onderzoeksprogramma wél realistischer. Als we spreken van de Chicago School heeft dat dus niet betrekking op alle sociologen die in de 'gouden tijd' bij de Universiteit van Chicago betrokken zijn, maar op degenen die werken binnen het kader van Parks stedelijke onderzoeksprogramma.³¹ Doordat Lindner zich niet zozeer tot de infrastructuur beperkt, maar juist uitvoerige aandacht besteedt aan de inhoud en de stijl van het onderzoek, komt het 'schoolse' karakter van de stadssociologie beter tot zijn recht dan het geval is bij Bulmer.

Zelfs als Kroes gelijk zou hebben dat iedere socioloog bekend is met het fenomeen van de Chicago School, dan blijkt uit het bovenstaande dat dit nog niet zoveel hoeft te zeggen. Over de precieze inhoud en betekenis van deze school wordt verschillend gedacht, zelfs (of juist) door geleerden die er een grondige studie aan hebben gewijd. We keren nu terug tot de vraag die aan dit artikel ten grondslag ligt: is de Chicago School inderdaad onderdeel geworden van het privé-domein van sociologen?

3. Herwaardering

Eerder in dit stuk wees ik op de resultaten van mijn speurtocht door de inleidingen en handboeken naar de manier waarop over de sociologie in Chicago wordt geschreven. Nu sta ik wat langer stil bij het hierboven aangestipte vierde resultaat. Op basis van de uitlatingen van Kroes zou je misschien verwachten dat er vanaf het begin van de sociologische geschiedschrijving op dezelfde manier over de Chicago School wordt gedacht. Er zou immers sprake zijn van een 'inlijving' van deze school in de sociologische ideeëngeschiedenis?

Deze verwachting wordt niet bevestigd. Er is iets anders aan de hand. Vanaf eind jaren zestig, begin jaren zeventig krijgt de Chicago School in steeds sterkere mate een nieuwe identiteit aangemeten door de schrijvers van sociologische inleidingen en handboeken. Daarvóór is er sprake van een gevarieerde reeks van kenmerken, daarna lijkt er een steeds grotere consensus te bestaan over één enkel kenmerk van de Chicago School, namelijk dat deze school de bakermat zou zijn geweest van een bepaalde manier van sociologiebeoefening, en wel de 'interpretatieve sociologie' of liever nog, van het symbolisch interactionisme. Deze nieuwe identiteit gaat tevens gepaard met het naar voren schuiven van andere prominente vertegenwoordigers. Park, Burgess en Wirth maken plaats voor met name George H. Mead en Herbert Blumer. In Buiks en Van Tillo (1980: 134) bij voorbeeld wordt de Chicago School voorgesteld als 'een tak van het symbolisch interactionisme', uitgewerkt door Mead en Blumer. De auteurs wijzen weliswaar, net als Bulmer, *The Polish Peasant in Europe and America* aan als dé 'klassieke' studie. Maar anders dan Bulmer zien ze hierin het eerste onderzoek 'dat van de vooronderstellingen van het symbolisch interactionisme uitgaat, en dat gebruik maakt van daarbij passende methoden van onderzoek zoals participerende observatie (*sic*), situationele analyse (*sic*), en het gebruik van autobiografisch materiaal'.³²

Sommige sociologische inleidingen worden in latere drukken in die zin gewijzigd. Een voorbeeld is *Introducing Sociology* (1970) van Peter Worsley. Hier wordt min of meer uitvoerig stilgestaan bij Louis Wirth als vertegenwoordiger van de Chicago-sociologie en wordt melding gemaakt van diens beroemde artikel *Urbanism as a Way of Life*. In de derde druk, die verschijnt onder de titel *The New Introducing Sociology* (1987), is Wirth van het toneel verdwenen en vervangen door passages over het symbolisch interactionisme.

Lewis en Smith (1980) hebben aangetoond dat Mead op z'n best een marginale positie inneemt voor de sociologen. Hoewel hij ongeveer veertig jaar sociale psychologie heeft gedoceerd, blijkt dat de meeste sociologiestudenten zijn naam nog nooit hebben gehoord. Aan de hand van referenties naar zijn werk in sociologische proefschriften en in artikelen in het *American Journal of Sociology* valt bovendien vast te stellen dat zijn intellectuele invloed volstrekt secundair is geweest. Ook wetenschapsfilosofisch gesproken is er van een band tussen Mead enerzijds en de

meeste sociologen anderzijds geen sprake. Terwijl Mead kan gelden als een zuivere vertegenwoordiger van de 'realistische' stroming van het Amerikaanse pragmatisme, zijn figuren als Park bij uitstek 'nominalisten'. Mead zou dé schakel zijn geweest tussen het pragmatisme en het symbolisch interactionisme, wat Blumer als student van Mead steeds heeft beweerd, maar het onderzoek van Lewis en Smith leert dat dit hoogst onwaarschijnlijk is.

We kunnen nu beter inzien waarom Kroes zowel gelijk heeft als ongelijk. Hij heeft min of meer gelijk als hij zegt dat de Chicago School nog steeds een begrip is in de sociologie, maar hij heeft ongelijk als dit zou betekenen dat alle sociologen zich daarbij dezelfde voorstellingen maakten. De Chicago School is vanaf het eind van de jaren zestig in toenemende mate 'geannexeerd' door nieuwe stromingen in de sociologie, met name het symbolisch interactionisme. Daartoe is de geschiedenis van het vak soms op een groteske manier herschreven.

Rock (1979) bij voorbeeld beweert in zijn studie over het symbolisch interactionisme dat deze stroming het licht ziet binnen een hechte gemeenschap aan de Universiteit van Chicago die wordt gekenmerkt door een 'ongebruikelijk' nauwe samenwerking tussen geleerden als Mead en Park. Dit is klinkklare nonsens.

Ook als er in Chicago twee verschillende scholen zouden hebben bestaan op hetzelfde moment, een stadssociologische en een symbolisch interactionistische school (bestaande uit Mead en Blumer), dan hebben deze scholen in de jaren twintig en dertig in ieder geval weinig of niets met elkaar te maken gehad.³³

Symbolisch interactionisme. Waar komt deze annexatiedrift vandaan? Als op het eind van de jaren zestig de 'crisis in de sociale wetenschappen' wordt geproclameerd, en daarmee het structureel-functionalisme als dominerende stroming in de sociologie wordt ondermijnd, komt er een reeks nieuwe theoretische paradigma's voor het voetlicht, variërend van 'wilde sociologie', 'etnomethodologie', 'symbolisch interactionisme' en 'marxistische sociologie' tot 'solide sociologie', 'verklarende sociologie', 'nieuwe etnografie' en 'figuratiesociologie'. Het is de periode dat 'duizend bloemen bloeien'. De meeste van deze nieuwe stromingen hebben een rechtvaardiging nodig, en dat geldt des te sterker voor degene die een meer kwalitatieve oriëntatie hebben en minder 'sciëntistisch' van karakter zijn. Hoe langer de traditie waarop men kan bogen, hoe eerbiedwaardiger het paradigma.

Als Herbert Blumer in 1952 van Chicago naar Berkeley verhuist, propageert hij het symbolisch interactionisme als een nieuwe stroming. Eind jaren zestig wordt, vooral door toedoen van zijn student, de sociaal psycholoog Gregory Stone, de *Society for the Study of Symbolic Interactionism* in het leven geroepen.³⁴ Hoewel via Blumer de wortels van deze stroming in het werk van Mead gesitueerd kunnen worden en er – als gevolg van de sterke nadruk op etnografisch werk – ook inspiratie kan worden geput uit de school van Park en de zijnen, is het symbolisch interactionisme in eerste instantie een Californische 'uitvinding'. De suggestie dat er in de jaren twintig en dertig een bloeiende school van symbolisch interactionisten zou hebben bestaan, moet van de hand worden gewezen.

In dezelfde periode vindt de neergang van de Amerikaanse stadssociologie plaats. Tijdens de periode van de 'War on Poverty', die gestalte krijgt door de gebroeders Kennedy en verder wordt uitgewerkt door president Johnson, nemen stadssociologen een machtige en invloedrijke positie in als persoonlijke adviseurs van ministers en presidenten.³⁵ Ze worden mét het failliet van dit armoedebestrijdingsprogramma, dat gericht is op de grote steden, meegezogen in de val.³⁶ De stadssociologie staat sindsdien niet in een al te beste reuk. Wie maakt nog aanspraak op de erfenis van de Chicago School?

Het symbolisch interactionisme is er blijkbaar in geslaagd de nalatenschap van Chicago voor zich op te eisen, zij het door daar een eigenzinnige inhoud aan toe te schrijven.

4. Conclusie

We hebben gezien dat zich omtrent de identiteit van de Chicago School een mystificatie heeft voorgedaan. Er is sprake van een herwaardering, zij het dat deze niet gebaseerd is op verantwoord wetenschappelijk onderzoek. Net als in het echte leven zie je dat ook in de sociologie steeds behoefte bestaat aan nieuwe mythen om posities af te bakenen en te rechtvaardigen.

Ik heb laten zien dat de Chicago School als centrum van stadssociologisch onderzoek in de vergetelheid is geraakt, als we tenminste mogen afgaan op de handboeken en inleidingen in de sociologie als gezaghebbende bron voor zulke beweringen, maar dat de Chicago School als 'tak' van het symbolisch interactionisme furore heeft gemaakt. Ik gebruik deze laatste paragraaf om enkele vragen op te werpen, die wellicht uitgangspunt kunnen zijn voor nader onderzoek.

Is het écht waar dat binnen de sociologie de specifieke stadssociologische erfenis van de Chicago School totaal verkwanseld is? Ik denk dat we dit niet moeten overdrijven. Ik wijs bij voorbeeld op de gemeenschap van onderzoekers die geconcentreerd is rond een tijdschrift dat in 1972 wordt opgericht en dat sindsdien al twee keer van naam veranderd is. Aanvankelijk luidt de naam *Urban Life and Culture*, ontleend aan een passage uit het onderzoeksprogramma van Park.³⁷ Na verloop van tijd wordt deze aanduiding vereenvoudigd tot *Urban Life* en sinds een paar jaar heet het tijdschrift *Journal of Contemporary Ethnography*. De oprichters, veelal verbonden aan universiteiten te Californië, behoren voor een belangrijk gedeelte tot de leerlingen van Goffman, Strauss, Davis en Blumer en worden wel aangeduid als de 'neo-Chicagoans'.³⁸ Ondanks het feit dat veel van hun werk een symbolisch interactionistische invloed heeft ondergaan, betreft het onderzoekers die de fakkel van Parks stadssociologische manifest brandend houden. Het tijdschrift is de belangrijkste spreekbuis van de Amerikaanse 'stadsetnografie' en veel stadsetnografen laten geen twijfel bestaan over hun schatplichtigheid aan de stadssociologische erfenis van Park en zijn Chicago School.

Maar ook buiten de Verenigde Staten is de nalatenschap van de Chicago School niet geheel verloren gegaan. In Frankrijk, bij voorbeeld, lijkt zich de laatste jaren een ware herleving voor te doen. Geschriften van Park en Burgess worden in het Frans vertaald, alsmede boeken van Becker en Goffman, en in de loop van 1993 verschijnt zelfs een integrale vertaling van Andersons *The Hobo*. Méér staat op stapel. Tal van Franse sociologen die zich voorheen verliezen in moeilijke filosofische bespiegelingen over het wezen van de menselijke samenleving, afficheren zich heden ten dage zonder blikken of blozen als 'etnograaf'.³⁹

Hoe kunnen we zulke ontwikkelingen interpreteren? Allereerst valt misschien te wijzen op maatschappelijke veranderingen die zich voltrekken. Na lange tijd in het verdomhoekje te hebben gestaan, zijn steden de laatste jaren respectabele objecten van onderzoek geworden. De stad is weer 'in'. Binnen de sociologie leidt dit ertoe dat men zich rekenschap geeft van stadssociologische tradities en dit kan een eerste of hernieuwde kennismaking met het werk van Park en de zijnen tot gevolg hebben. Maar ten tweede wijs ik op de invloed die uitgaat van andere disciplines. Want ondanks de opvatting van Kroes dat de sociologen hun kennis over de Chicago School voor zichzelf hebben gehouden, zijn er buiten de sociologie ontwikkelingen gaande die erop wijzen dat deze school nog weinig van haar zeggingskracht heeft verloren, ook al heeft men het bestaan ervan misschien wat laat opgemerkt. Binnen de antropologie bij voorbeeld is in het kader van de ontwikkeling van een eigen 'stadsantropologie' de Chicago School al geruime tijd geleden 'ontdekt' en gewaardeerd als een belangrijke inspiratiebron.⁴⁰ Ditzelfde heeft zich voorgedaan bij historici die zich met steden bezighouden. Peter Burke (1988) betoont zich bij zijn studie van de Italiaanse stadscultuur in de periode tussen de Renaissance en de Barok schatplichtig aan de inzichten van Park, en de Franse historicus Louis Chevalier (1980) noemt het eerste hoofdstuk van zijn lijvige studie over Montmartre 'De Chicago à Montmartre'. Hij beklemtoont dat deze studie ondenkbaar is zonder zijn kennismaking met de Chicago School en drukt dat uit in zijn allereerste zin: 'Ce livre est né d'un voyage à Chicago'.⁴¹ Ook sociaal-geografen die zich bezighouden met steden en stedelijke verschijnselen hebben er doorgaans geen moeite mee de produkten van Chicago-sociologen als een actuele en bruikbare bron voor inzicht en begrip te gebruiken; we hebben eerder in dit artikel kunnen zien dat het begrip 'Chicago School' in Nederland door een sociaal-geograaf wordt geïntroduceerd.

Maar misschien maken deze zwaluwen nog geen zomer, het is uiteindelijk een kwestie van gradatie. Het heeft er de schijn van dat niet-sociologen de stadssociologische betekenis van de Chicago School tegenwoordig meer op waarde weten te schatten dan veel sociologen. Hoe komt dat? Ik denk dat we daarbij het karakter van de hedendaagse sociologie moeten betrekken. Parks programma is concreet, weinig 'hoogdravend' op theoretisch gebied, gericht op direct empirisch onderzoek, doortrokken van nieuwsgierigheid en vooral ook van opwinding over wat je

als onderzoeker te wachten staat. Zijn opzet is om, beter dan romanschrijvers of journalisten dat kunnen, verslag te doen van het vaak schokkende, maar tegelijkertijd ook fascinerende leven dat zich in de grote stad afspeelt.

De hedendaagse sociologie is verder van dit stedelijke rumoer afgedreven dan de meer empirisch georiënteerde antropologie, sociale geschiedenis of sociale geografie. Ze heeft in vergelijking met het jeugdige elan van de Chicago School een abstract en geborneerd karakter. De sociologie is zo'n erfenis daarom misschien niet meer waard, want wat zou ze er nog mee moeten beginnen?

Noten

1. Het begrip Chicago School wordt in dit artikel strikt tot het domein van de sociologie beperkt. Dat verdient uitdrukkelijke vermelding, want het begrip is ook in andere sectoren bekend. Bij voorbeeld in de architectuur en stedenbouw (zie onder meer Peisch 1964), economie, politieke wetenschap en criminologie. Buiten de academische sfeer is het begrip onder meer gangbaar in de wereld van de jazz en blues. De aanduiding Chicago School heeft in het algemeen iets te maken met de bijzondere positie van de stad Chicago in de Amerikaanse samenleving. Wat men ermee wil uitdrukken is, dat het een stijl van werken betreft die net iets anders is dan de 'mainstream'.

2. Zie hiervoor onder meer McLaughlin Green (1965) en Mayer en Wade (1969).

3. De laatste jaren zijn enkele voortreffelijke studies over het ontstaan en de groei van Chicago verschenen. Dit geldt in het bijzonder voor Bluestone (1991) en Cronon (1991).

4. In deze hoedanigheid is de stad wereldwijd berucht geworden door Upton Sinclairs sociaal-realistische roman *The Jungle* (1904). De auteur begeeft zich enige tijd in kringen van Oosteuropese immigranten, werkzaam in de slachterijen, en schrijft een felle aanklacht tegen de mensonterende arbeidsomstandigheden die hij aantreft. De meeste reacties worden uitgelokt door zijn beschrijvingen van de smerige toestanden in de fabrieken. In korte tijd wordt een wet aangenomen die bedoeld is de hygiënische standaarden beter te bewaken. Sinclair zal later veruchten: 'Ik had mijn lezerspubliek in het hart willen treffen, ik heb ze in de maag geraakt'.

5. Zie voor deze geschiedenis Lemann (1991).

6. Lemann (1991) noemt voorbeelden van zwarten uit het zuiden die binnen een paar uur na aankomst in Chicago al aan het werk zijn en in de stad per uur kunnen verdienen wat ze in het gebied van herkomst nog niet in een dag konden verdienen. De bekende journalist Mike Royko vertelt in de recente documentaire over Chicago, gemaakt door de BBC-medewerker Clive James, over Ierse immigranten. Hij noemt het voorbeeld van een landverhuizer uit Dublin die 's ochtends in de stad aankomt en 's middags, als agent van politie, het verkeer staat te regelen.

7. Een berucht incident is de zogenaamde 'Haymarket tragedy'; zie Avrich (1984).

8. Zo'n tien jaar eerder wordt hetzelfde beweerd door William Stead in het schokkende verslag dat hij over de stad schrijft naar aanleiding van een bezoek tijdens de Wereldtentoonstelling. Van zijn *If Christ came to Chicago...* wordt gezegd dat moeders hun kinderen smeekten het boek nooit ter hand te nemen vanwege de vreselijke dingen die daarin beschreven zouden staan. De reportage van Steffens heeft een duidelijke probleemstelling, de bedoeling is om de stelling te toetsen dat de 'oudste' Amerikaanse steden het meest overeenkomen met Europese steden. Met andere woorden, als er in de Verenigde Staten sprake is van corruptie en misdaad, moet dit worden toegeschreven aan het feit dat men nog niet de tijd en de

gelegenheid heeft gehad zich bloot te stellen aan een proces van beschaving. De verwachting is dat steden als Boston en Philadelphia aanzienlijk minder corrupt zijn dan jongere steden als Chicago. Hoewel Chicago inderdaad tot de meest corrupte steden behoort, blijkt de stelling niet op te gaan tot de ontzetting van het lezerspubliek. In zijn autobiografie zet Steffens deze achterliggende gedachtengang op de van hem bekende komische manier uiteen (Steffens 1931). Een fraai overzicht van de beweging van de *muckrakers* is te vinden in Den Hollander (1976).

9. De opschepperij van Chicago – het ‘*boosterism*’ – is legendarisch. Toen de stad in 1871 grotendeels werd verwoest door brand, zouden veel inwoners zich al spoedig op de borst kloppen met de uitspraak dat ‘hun brand’ toch maar de allergrootste uit de wereldgeschiedenis was geweest. Deze mentaliteit is met bijtend sarcasme op de hak genomen door de journalist Liebling (1952).

10. Een goed overzicht van de oprichting van de Chicago Universiteit is te vinden in Shils (1988); zie ook Bulmer (1984).

11. Shils (1988) onderstreept trouwens het liberale klimaat dat aan de universiteit heerst. Ondanks het feit dat het bestuur in handen is van mensen uit doopsgezinde kring, heeft men zich zelden bemoeid met de handel en wandel van het wetenschappelijke personeel. Dat bestaat overigens bepaald niet alleen uit makke schapen. Uit Shils woorden klinkt nog steeds iets van ontzag door als hij opmerkt dat zelfs iemand als Thorstein Veblen aan de universiteit z’n gang kon gaan. Later zullen we trouwens nog zien dat de tolerantie in de affaire van William I. Thomas wordt overschreden. Iets van het vooruitstrevende klimaat is ook te proeven in de bekende romantrilogie over Studs Lonigan, die zich afspeelt in de jaren twintig en dertig te Chicago, van de Iers-Amerikaanse auteur Farrell (1977).

12. Het voormalige Packingtown is nu opgenomen in het zwarte getto van Chicago en nog steeds zijn er Chicago-sociologen die dankbaar van deze locatie gebruik maken. Duneier (1992) bij voorbeeld heeft er zijn onderzoek verricht naar ‘het tafeltje van Slim’ in Valois, de Griekse cafetaria op de grens van het universitaire complex en de zwarte wijk.

13. Zie voor een overzicht van de Britse *social explorers* Brunt (1990). Van hen was met name Charles Booth goed bekend onder de sociologen van Chicago. De bekendste Amerikaanse ‘ontdekkingsreiziger’ is Jacob Riis. Voor het overzicht van de *muckrakers* verwijs ik opnieuw naar Den Hollander (1976). De *social survey*-beweging is met name in Chicago sterk. De traditie is gevestigd door Jane Addams die zich in het Hull House vestigt.

14. Bruns (1987) beschrijft het leven van Reitman; zie ook Lindner (1990). Reitman wordt vanuit een geheel ander perspectief beschreven door de Amerikaanse anarchiste en actievoerster Emma Goldman in haar memoires. Reitman is lange tijd haar minnaar. Het wordt uit Goldmans herinneringen duidelijk dat hij niet bepaald ‘recht in de leer’ is, wat haar dikwijls tot grote wanhoop drijft. Maar met zijn, kennelijk, onweerstaanbare charme weet hij zijn gebrek aan het juiste politieke bewustzijn ruimschoots te compenseren.

Van Everett Hughes en Herbert Blumer zijn enkele aardige anekdotes opgetekend over Reitman (Lofland 1980: 262-265). Blumer ontmoet hem in 1925, een paar maanden nadat hij zich als (doctoraal) student te Chicago heeft gevestigd. Blumer wordt door Reitman uitgenodigd een voordracht te houden voor de leerlingen van *Hobo College*, wat blijkbaar zo goed in de smaak valt dat Reitman hem benoemt tot decaan. ‘In onze kringen maak je carrière door van assistent medewerker te worden, van medewerker misschien professor en uiteindelijk decaan’, zegt Blumer, ‘maar in mijn geval is het dus andersom gegaan.’

15. Hughes en Blumer noemen in dit verband het stimulerende dispuut *Zeta Phi* (Lofland 1980: 269). In Faris (1970: 34) wordt daarnaast melding gemaakt van het rivaliserende dispuut *Sigma Theta*.

16. Dergelijke bijeenkomsten zijn dikwijls gewijd aan de vraag op welke manier je een zo

breed mogelijk publiek kunt bereiken met je publikaties, een kwestie die de gemoederen te Chicago voortdurend bezighoudt. De sociologen moeten zich immers bewijzen als vertegenwoordigers van een gloednieuw vak (Lindner heeft fraaie illustraties van de manier waarop de produkten van de Chicago-sociologen via pakkende advertentieteksten aan de man worden gebracht).

Aan de andere kant trekken de schrijvers ook profijt van zulke bijeenkomsten. Farrells *Studs Lonigan* is duidelijk gecomponeerd op basis van sociologische inzichten over de ontwikkeling van Chicago, de processen van etnische successie en alle conflicten en vormen van desorganisatie die daarmee gepaard gaan. Lindner (1993) heeft de positie van Farrell tegenover de Chicago-sociologen uitvoerig beschreven. Ook Richard Wright is schatplichtig aan de Chicago-sociologie, zoals hij opmerkt in de inleiding tot *Black Metropolis* (Wright 1945: xviii): 'It was from the scientific findings of men like the late Robert E. Park, Robert Redfield, and Louis Wirth that I drew the meanings for my documentary book, *12.000.000 Black Voices*; for my novel, *Native Son*; it was from their scientific facts that I absorbed some of that quota of inspiration necessary for me to write *Uncle Tom's Children* and *Black Boy*'.

17. W.I. Thomas is een van de eersten die – voor zijn onderzoek naar de positie en achtergronden van de Poolse immigranten – door niet-universitaire instellingen financieel worden gesteund. Sindsdien is er voor vele miljoenen geld gestoken in sociologisch onderzoek. De beste informatie hierover is te vinden in Bulmer 1984.

Rolf Lindner heeft in de archieven van de Universiteit van Chicago folders en brochures gevonden waarin het werk van de Chicago-sociologen wordt aangekondigd (in zijn boek – Lindner 1990: 131 – laat hij daar een voorbeeld van zien over *The Hobo* van Nels Anderson). Tijdens een voordracht aan de Universiteit van Amsterdam (1991) legt hij er de nadruk op dat op deze manier het grote publiek wordt doordrongen van het bestaan en het nut van de sociologie. 'Wat weet u over de zwerver die wel eens bij u aan de deur klopt?', luidt ongeveer de tekst van een advertentie over *The Hobo*. In het boek van Anderson zijn alle antwoorden te vinden op de vragen die je je over die bevolkingsgroep zou kunnen stellen. In brochures over andere boeken, onder meer *The Taxi Dance Hall* en *The Gang*, worden de actualiteit en de relevantie onderstreept door het afdrukken van kranteknipsels over de betreffende onderwerpen. De boodschap is onmiskenbaar: de sociologie houdt zich bezig met het uitdiepen van zaken waar we dagelijks mee te maken hebben en die ons allen raken.

18. Ik spreek mijn dank uit voor de hulp die ik hierbij heb ondervonden van drs. Heleen Ronden. Het onderzoek is uitgevoerd in 1991.

19. Het moet worden opgemerkt dat enkele vooraanstaande sociologen die te Chicago gestudeerd en gewerkt hebben, zich in krachtige bewoordingen hebben afgezet tegen de toepassing van het begrip school op de sociologiebeoefening aan de Universiteit van Chicago. In de archieven van het sociologisch instituut komt het woord Chicago School niet voor, evenmin als in het bulletin van de *Society for Social Research*. Park heeft het in een stukje, dat hij na zijn emeritaat voor het bulletin schrijft, terloops over de Chicago School en voegt daaraan toe dat dit een uitdrukking is die buitenstaanders gebruiken (Harvey 1987: 6). Iets dergelijks wordt eveneens opgemerkt tijdens een lezing van de onlangs overleden Fred Davis (voordracht aan de Universiteit van Parijs, VIII, voorjaar 1987; bandopname in bezit van de auteur). Davis beweert dat het begrip 'Chicago School' verzonnen is door de 'vijfde generatie' van Chicago-sociologen – onderzoekers als John en Lyn Lofland en anderen in het begin van de jaren zeventig. Zoals ik al heb laten zien is dit niet het geval, de term wordt al eerder gebezigd. Ik kom op deze kwestie nog terug.

Het is overigens de vraag of we ons iets van het oordeel van deze 'insiders' moeten aantrekken. Persoonlijk vind ik van niet, omdat 'insiders' soms moeilijk kunnen beoordelen welke indruk ze op de buitenwereld maken.

20. De in een vorige noot genoemde Fred Davis merkt tijdens zijn Parijse lezing een opmerkelijk verschijnsel op, dat de 'discontinuïteit' van de Chicago-generaties voor een deel kan verklaren. De Chicago School gedraagt zich volgens hem als een toonaangevende professionele voetbalclub. Talentvolle spelers worden door zulke clubs aan mindere verenigingen verhuurd om hun enige jaren de gelegenheid te geven te 'rijpen'. Als ze voldoende ervaring hebben opgedaan, worden ze door de oorspronkelijke club teruggehaald. Op die manier wordt optimaal van deze topspelers geprofiteerd. Voor de Tweede Wereldoorlog is het met een aantal afgestudeerde Chicago-sociologen op die manier gegaan: in eerste instantie vertrekken ze naar een andere universiteit, de besten worden na verloop van tijd weer op het oude nest ingelijfd. Maar na de oorlog breidt zich het aantal sociologische instituten sterk uit en sommige van deze instituten bieden zulke aantrekkelijke condities dat Chicago haar concurrentiepositie verliest. Vandaar dat de gedoodverfde voortzetters van de Chicago-traditie, zoals Anselm Strauss, Howard Becker, Erving Goffman of Fred Davis zelf, voor Chicago verloren gaan.

21. Zie voor een uitwerking van het begrip '*unobtrusive methods*' het boek van Webb en anderen (1966).

22. Baker (1973) vergelijkt de biografieën van Park en Thomas.

23. Park heeft uitvoerig met het werk van Simmel kennis gemaakt tijdens zijn studietijd in Duitsland en heeft het toegankelijk gemaakt voor een Amerikaans publiek. In zijn, samen met Burgess samengestelde, inleiding tot de sociologie, de befaamde 'Groene Bijbel' van de Chicago-sociologie (*Introduction to the Science of Sociology*, 1922) zijn van Simmel veruit de meeste stukken opgenomen. Het hoofdwerk van Booth is het veeldelige *Life and Labour of the People in London*, dat in de jaren rond de eeuwwisseling verschijnt. Everett Hughes wijst erop dat de studenten in Chicago door Park op dit werk en op dat van Rowntree worden geattendeerd (Lofland 1980: 270). Kent (1985) toont aan dat vrijwel het gehele academische sociologische gedachtengoed al in rudimentaire vorm te vinden is bij '*social explorers*' als Henri Mayhew en Charles Booth.

24. Het is wat merkwaardig dat Bulmer ook Thomas als leider van de Chicago School beschouwt. Op het moment dat het eerste deel van *The Polish Peasant in Europe and America* verschijnt, is Thomas immers al uit Chicago vertrokken. Dit als gevolg van een schandaal in het voorjaar van 1918, als hij in een hotel wordt betrap met een gehuwde vrouw (niet mevrouw Thomas!). De hoogtijdagen van de Chicago School moeten dan eigenlijk nog beginnen. Dat neemt de grote kwaliteiten van het werk van Thomas niet weg. Ik denk alleen dat dit werk een aanzienlijk grotere invloed heeft gehad dan alleen in Chicago. Wat Thomas laat zien is dat de sociologie, door een eigen onderwerpkeuze en een eigen benaderingswijze, een rechtmatige plaats heeft opgeëist in de academische wereld. De sociologie is een echt 'vak'. Het boek markeert niet zozeer de opkomst van Chicago tot een positie van leiderschap als wel van de Verenigde Staten als het toonaangevende 'sociologenland'. Nog lange tijd zijn de meeste Amerikaanse sociologen het met elkaar eens geweest over de opvatting dat *The Polish Peasant in Europe and America* beschouwd kan worden als dé klassieke Amerikaanse sociologische studie van de twintigste eeuw.

25. In de inleiding tot zijn onderzoeksprogramma uit 1915 merkt Park op dat stedelijk onderzoek alléén al noodzakelijk is om het dagelijks nieuws beter te kunnen begrijpen. De meeste lezers begrijpen immers maar bitter weinig van de wereld waarover journalisten verslag doen.

26. Blumer en Hughes leggen er de nadruk op dat Park het goede weet boven te halen in studenten, ook uitgesproken middelmatige studenten. Blumer zegt: '... [H]e would take some of these individuals who were quite ... they had no sparkle in them, no great promise, but in working with them, he would just continuously draw out, lay out new lines along which to

proceed, just leading these individuals more and more onto a depthlike kind of knowledge of the area in which they were working. And some of the better monographs which came out, frankly, were of this sort' (Lofland 1980: 268).

27. Voor alle duidelijkheid merk ik op dat Bulmer allerminst blind is voor de voortreffelijke kwaliteiten van Park.

28. De lijsten met onderwerpen van dissertaties en doctoraalscripties zijn te vinden in Faris (1970).

29. Suttles (1990) beschrijft hoe Burgess te werk gaat bij de vervaardiging van zijn kaarten van de verschillende '*natural areas*' in de stad. Hoewel zulke sociale werelden het resultaat zouden zijn van ingrijpende maatschappelijke krachten, bepaalt Burgess grotendeels naar eigen inzicht de grenzen van de buurt. Hij laat zich hooguit adviseren door plaatselijke middenstanders, die er uiteraard alle belang bij hebben dat 'hun' buurt zo goed mogelijk op de kaart terecht komt. Dat is een belangrijke reden voor het totaal ontbreken van buurtaanduidingen die dagelijks gebruikt worden, maar die naar het oordeel van Burgess niet 'fatsoenlijk' genoeg zijn. Een grondige analyse van het ecologische perspectief in het kader van stadsbuurten is verricht door Hunter (1971; 1974). Verschillende cruciale geschriften van Burgess over dit onderwerp zijn te vinden in de selectie uit zijn werk door Cottrell en anderen (1973). Parks eigen denkbeelden over het ecologische gezichtspunt zijn betrekkelijk expliciet verwoord in Park (1926).

30. Anders dan Thomas is Park een groot voorstander van directe onderzoeksmethoden. Je moet als onderzoeker trachten 'in de huid' van de onderzochten te kruipen, al dien je de objectiviteit nooit uit het oog te verliezen.

In een onlangs verschenen publikatie, waarin de identiteit van de Amerikaanse en Duitse sociologieën tussen 1870 en 1930 wordt vergeleken, wordt Park opgevoerd als enigszins naïef vertegenwoordiger van het 'ingenieursmodel' (De Wilde 1992: 193), voorstander van een 'sciëntistisch' soort sociologie. Hoe de auteur tot een dergelijke conclusie kan komen is raadselachtig, tenzij we dit oordeel kunnen toeschrijven aan het feit dat hij slechts één geschrift van Park heeft geraadpleegd, en wel de samen met Burgess geredigeerde inleiding tot de sociologie (*Introduction to the Science of Sociology*, 1922). Heeft de auteur de redacteurs misschien verwisseld? De intellectuele betekenis van Park wordt betrekkelijk grondig behandeld in Baker (1973) en Coser (1971), al wordt hier ook onvoldoende recht gedaan aan de invloed van zijn journalistieke achtergrond. Een recente, serieuze biografie van Park is die van Lal (1990), waarin de hoofdpersoon als doorgewinterde romanticus ten tonele wordt gevoerd.

31. Het is wellicht goed zich te realiseren dat het sociologisch (en antropologisch) instituut zelfs op het hoogtepunt van de Chicago School slechts uit een handjevol medewerkers bestaat.

32. Niet alleen door de kenmerken die aan dit boek worden toegeschreven – de participerende observatie en de situationele analyse (*whatever that may be*, LB) – maar ook door de datering van de publikatie – 1927 – wekken de auteurs de indruk dit belangrijke boek slechts van grote afstand te hebben bekeken. Een grote afstandelijkheid valt ook te bespeuren in andere, meer recente, beschouwingen over de Chicago School. Smith (1988) wijdt bij voorbeeld een hele beschouwing aan het feit dat de Chicago-sociologen zich onvoldoende zouden hebben afgezet tegen het kapitalisme, alsof de Chicago School eigenlijk een politiek partijbureau was in plaats van een verzameling onderzoekers. Bij Koenis (1991) vraagt de lezer zich af en toe vertwijfeld af of de Chicago-sociologen zich met nog iets anders hebben beziggehouden dan met hoogdravende filosofische bespiegelingen. Het grote bezwaar van dergelijke geschriften is dat de Chicago School volkomen wordt losgemaakt uit de maatschappelijke context waarin ze functioneerde.

33. In Lofland (1980: 262) vertelt Blumer dat hij als student in Chicago diep onder de indruk is van de manier waarop Park zijn studenten 'de straat op stuurt' om met échte, 'levende' mensen te praten in plaats van zich te verdiepen in 'structuren' en 'patronen'. Maar zelf heeft hij deze gang van zaken enigszins op afstand gevolgd, hij maakt geen deel uit van de school van Park vanwege zijn belangstelling voor meer abstracte aangelegenheden. Hij zegt: 'I didn't actually, in my own work, engage in this type of thing because I was working primarily with Mead, more along the line of trying to study the whole question of methodology'.

34. Deze informatie is onder meer ontleend aan Fred Davis, die hieraan nogal wat aandacht besteedt tijdens zijn hierboven reeds genoemde voordracht te Parijs (1987).

35. Deze invloedrijke positie wordt beeldend beschreven door Lemann in zijn studie over de trek van zwarten uit de Mississippi-delta naar Chicago (Lemann 1991: 120, 121, 125, 126, 129).

36. In het begin van de jaren tachtig ben ik in de gelegenheid geweest om over deze kwestie uitvoerig van gedachten te wisselen met een aantal vooraanstaande Amerikaanse stadssociologen. Het door mij, voorzichtig, gesuggereerde verband is vooral afkomstig van Elliot Liebow, die als voormalig onderzoeksmanager bij het *National Institute for Mental Health* in Washington, DC – een belangrijke sponsor voor stadssociologisch onderzoek – een goed overzicht had.

37. Park merkt op dat de antropologen zich met de studie van primitieve volken bezighouden. Hij vervolgt: 'But civilized man is quite as interesting an object of investigation, and at the same time his life is more open to observation and study. *Urban life and culture* are more varied, subtle, and complicated, but the fundamental motives are in both instances the same' (mijn cursivering, LB).

38. Tot de redactie hebben onderzoekers als John Johnson, John Irwin, Sherri Cavan, David Matza, Anselm Strauss en Jacqueline Wiseman behoord, tot de redactieraad onder anderen Erving Goffman, Herbert Blumer, Howard Becker, Jack Douglas, Herbert Gans, Elliot Liebow, John Lofland, Lyn Lofland, Gerald Suttles en Lee Rainwater. Lofland (1980: 251, 252) wijst erop dat de groping waaruit het initiatief voortkomt – gesitueerd aan de University of California te San Francisco – zich aan het eind van de jaren zestig losjes organiseert en zichzelf aanduidt met verschillende namen: de *Society for the Study of Everyday Worlds* en *The Bunch Who Study Everyday Life or Natural Settings*. Uiteindelijk besluit men tot de naam *Chicago School Irregulars*. De titel is programmatisch en geeft uiting aan de groeiende onvrede met het 'theoretische absolutisme' waardoor de sociologie gesmoord zou worden (mondelinge mededeling Lyn Lofland, 1992). Men heeft de aanduiding ontleend aan Sherlock Holmes (met zijn *Baker Street Irregulars*) en wil er een bepaalde wetenschappelijke oriëntatie mee aangeven, met name voor degenen die zich aangesproken voelen door de *etnografische traditie* van de Chicago School. De *Chicago School Irregulars*, aldus Lofland (1980: 252): '... go everywhere, see everything, overhear everyone'. Het is een programma dat uit de koker van de 'rondneuzende' Robert Park afkomstig had kunnen zijn.

39. Mondelinge mededeling, enigszins spottend bedoeld, van de Parijse stadsetnograaf Henri Peretz (mei 1993), die overigens zelf zo'n weg heeft afgelegd.

40. Zie onder anderen Bovenkerk en Brunt (1976) en Hannerz (1980).

41. Daarnaast kan worden gewezen op de geschiedkundigen die – in het voetspoor van de Chicago-sociologen – de 'historische' werkelijkheid van het Chicago uit de jaren twintig en dertig trachten te achterhalen. Te denken valt aan Cohen 1990; Slayton 1986 en Barrett 1987.

Geraadpleegde literatuur

- Avrich, Paul (1984), *The Haymarket Tragedy*. Princeton University Press, Princeton NJ.
- Baker, Paul J. (1973), The Life Histories of W.I. Thomas and Robert E. Park. *American Journal of Sociology* 79 (2), 243-260.
- Barrett, James R. (1987), *Work and Community in the Jungle. Chicago's Packinghouse Workers, 1894-1922*. University of Illinois Press, Urbana en Chicago.
- Bluestone, Daniel (1991), *Constructing Chicago*. Yale University Press, New Haven en Londen.
- Bovenkerk, Frank, en Lodewijk Brunt (1976), *Binnenstebuiten en ondersteboven. De antropologie van de industriële samenleving*. Van Gorcum, Assen, Amsterdam.
- Bruns, Roger A. (1987), *The Damndest Radical. The Life and World of Ben Reitman, Chicago's Celebrated Social Reformer, Hobo King, and Whorehouse Physician*. University of Illinois Press, Urbana en Chicago.
- Brunt, Lodewijk (1990), The Ethnography of 'Babylon': The Rhetoric of Fear and the Study of London, 1850-1914. *City and Society* 4 (1), 77-87.
- Bulmer, Martin (1984), *The Chicago School of Sociology. Institutionalization, Diversity and the Rise of Sociological Research*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Burke, Peter (1988), *Stadscultuur in Italië tussen renaissance en barok*. Contact, Amsterdam.
- Chevalier, Louis (1980), *Montmartre du plaisir et du crime*. Robert Laffont, Parijs.
- Cohen, Elizabeth (1990), *Making a New Deal. Industrial Workers in Chicago, 1919-1939*. Cambridge University Press, Cambridge etc.
- Coser, Lewis A. (1971), Robert Ezra Park, 1864-1944. In: Lewis A. Coser, *Masters of Sociological Thought. Ideas in Historical and Social Context*. Harcourt, Brace, Jovanovich, Inc., New York etc., p. 357-384.
- Cottrell, Leonard S. Jr., Albert Hunter en James F. Short Jr. (red.) (1973), *Ernest W. Burgess on Community, Family and Delinquency*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Cronon, William (1991), *Nature's Metropolis. Chicago and the Great West*. W.W. Norton & Company, New York, Londen.
- Duneier, Mitchell (1992), *Slim's Table. Race, Respectability and Masculinity*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Faris, Robert E.L. (1970), *Chicago Sociology, 1920-1932*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Farrell, James T. (1977), *Studs Lonigan*. Avon Books, New York.
- Hannerz, Ulf (1980), *Exploring the City. Inquiries Toward an Urban Anthropology*. Columbia University Press, New York.
- Harvey, Lee (1987), *Myths of the Chicago School of Sociology*. Avebury, Aldershot, etc.
- Den Hollander, A.N.J. (1976), *Het démasqué in de samenleving. De journalistiek van de anti-schijn*. Atheneum; Polak en Van Gennep, Amsterdam.
- Hunter, Albert (1971), The Ecology of Chicago: Persistence and Change, 1930-1960. *American Journal of Sociology* 77 (3), 425-444.
- Hunter, Albert (1974), Community Change: A Scholastic Analysis of Chicago's Local Communities, 1930-1960. *American Journal of Sociology* 79 (5), 923-947.
- Kent, Raymond A. (1985), The Emergence of the Sociological Survey, 1887-1939. In: Martin Bulmer (red.), *Essays on the History of British Sociological Research*. Cambridge

- University Press, Cambridge, p. 52-70.
- Koenis, Sjaak (1991), *Tussen marge en professie. Frankfurt en Chicago: twee visies op de praktische rol van sociologen*. Van Genneep, Amsterdam.
- Kroes, Rob (1990), De Chicago School in de Amerikaanse Sociologie. *Americana* 4 (1/2), 56-67.
- Lal, Barbara Ballis (1990), *The Romance of Culture in an Urban Civilization. Robert E. Park on Race and Ethnic Relations in Cities*. Routledge, Londen en New York.
- Lemann, Nicholas (1991), *The Promised Land: The Great Black Migration and How it Changed America*. Alfred A. Knopf, New York.
- Lewis, J. David, en Richard L. Smith (1980), *American Sociology and Pragmatism. Mead, Chicago Sociology, and Symbolic Interaction*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Liebling, A.J. (1952), *Chicago: the Second City*. Knopf, New York.
- Lindner, Rolf (1990), *Die Entdeckung der Stadtkultur. Soziologie aus der Erfahrung der Reportage*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.
- Lindner, Rolf (1993), Literatur und Soziologie: James T. Farrell und das Chicagoer Department of Sociology. *Sociologische Gids* 40 (1), 4-20.
- Lofland, Lyn H., (red.) (1980), Reminiscences of Classic Chicago: The Blumer-Hughes Talk. *Urban Life* 9 (3), 251-282.
- Mayer, Harold M., en Richard C. Wade (1969), *Chicago: Growth of a Metropolis*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- McLaughlin Green, Constance (1965), *American Cities in the Growth of the Nation*. Harper & Row, New York.
- Park, Robert E. (1926), The Urban Community as a Spatial Pattern and a Moral Order. In: Ernest W. Burgess (red.), *The Urban Community*. The University of Chicago Press, Chicago, p. 3-20.
- Peisch, Mark L. (1964), *The Chicago School of Architecture. Early Followers of Sullivan and Wright*. Phaidon Press, Londen.
- Rock, Paul (1979), *The Making of Symbolic Interactionism*. MacMillan, Londen en Basingstoke.
- Shaw, Clifford R. (1931), *The Natural History of a Delinquent Career*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Shils, Edward (1988), The University, the City, and the World: Chicago and the University of Chicago. In: Thomas Bender (red.), *The University and the City. From Medieval Origins to the Present*. Oxford University Press, New York, Oxford, p. 210-231.
- Sinclair, Upton (1906, 1965). *The Jungle*. Penguin, Harmondsworth.
- Slayton, Robert A. (1986), *Back of the Yards. The Making of a Local Democracy*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Smith, Dennis (1988), *The Chicago School. A Liberal Critique of Capitalism*. MacMillan Education Ltd., Basingstoke en Londen.
- Steffens, Lincoln (1904, 1957), *The Shame of the Cities*. Hill and Wang, New York.
- Steffens, Lincoln (1931), *The Autobiography of Lincoln Steffens*. Harcourt, Brace & World, New York.
- Sutherland, Edwin H., (red.) (1937), *The Professional Thief. By a Professional Thief*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Suttles, Gerald D. (1990), *The Man-Made City. The Land-Use Confidence Game in Chicago*. The University of Chicago Press, Chicago en Londen.
- Thrasher, Frederic M. (1927), *The Gang. A Study of 1.313 Gangs in Chicago*. The University of Chicago Press, Chicago.

- Webb, Eugene J., Donald T. Campbell, Richard D. Schwartz en Lee Sechrest (1966), *Unobtrusive Measures. Nonreactive Research in the Social Sciences*. Rand McNally College Publishing Comp., Chicago.
- De Wilde, Rein (1992), *Discipline en legende. De identiteit van de sociologie in Duitsland en de Verenigde Staten, 1870-1930*. Van Gennep, Amsterdam.
- Wright, Richard (1945), Introduction. In: St. Clair Drake en Horace R. Cayton, *Black Metropolis. A Study of Negro Life in a Northern City*. Harcourt, Brace and Comp., New York.
- Zorbaugh, Harvey Warren (1929), *The Gold Coast and the Slum. A Sociological Study of Chicago's Near North Side*. The University of Chicago Press, Chicago.